

האוכל דג ביום דג ניצל מדג

ביהדות אשכנז נהוג לאכול געפילטע פיש

האוכל דג ביום דג ניצל מדג הוא פתגם שמעודד אכילת דגים בשבת, לפי ההסבר: מי שיאכל דג ביום ד"ג כלומר, ביום שבת שהוא היום השביעי (ד"ג בגימטריה שבע), ינצל מד"ג שהוא ראשי תיבות של דין גיהנום.

יש שפירשו שניצל מד"ג הוא ראשי תיבות של מדורי גיהנום, ויש שכתבו שהכוונה ניצל מדין גלגול.

המפרשים שהכוונה שאכילת דגים מצילה מגלגול הסתמכו על דברי הרב חיים פלאגיא^[1] שכתב בשם ספר גדי מקולס (דף ח:), שמי שלא אוכל דגים בשבת חוזר בגלגול.^[2]

תוכן עניינים

מקור

בשם חז"ל

[המתנגדים לאמרה](#)

[אכילת דגים בשבת](#)

[בחסידות](#)

[קישורים חיצוניים](#)

[על הפתגם](#)

[על אכילת דגים בשבת](#)

[הערות שוליים](#)

מקור

הזכור הראשון לאמרה הוא בספרו של רבי יעקב רקח "שולחן לחם הפנים" (סימן רמב):^[3]

"ועל זה רמזו ז"ל, כל האוכל דג ביום ד"ג ניצול מד"ג, כי יום ד"ג רצונו לומר שבת, כי ד"ג עולה ז', ניצול מד"ג, מדין גהינם"

— רבי יעקב רקח, **שולחן לחם הפנים**, סימן רמב ד"ה הרב עמ"ג

מקור קדום נוסף הוא בספר ברוך אברהם מאת רבי ברוך אברהם מני (בנו של רבי אליהו מני) אשר הביא אף הוא את פתגם זה:

ואמרו האוכל דג ביום ד"ג (הוא שבת בגימטריא ד"ג שעולה שבעה) ניצול מד"ג ראשי תיבות דין גיהנום. כי הוא רומז לחינו של חטאות הצדקה לנחמד לרע ושהוא מרמז ליום ושרח

בשם חז"ל

מקובל בציבור לייחס את אמרה זו לחז"ל על אף שמימרא זו לא הוזכרה לא בגמרא, לא במדרש, ולא במקום אחר.

לדוגמה כך כתבו הרב מרדכי סגרון בספרו דברי מרדכי (אמור), הרב דוד חנניה פינטו בספרו פחד דוד (דרשה לשבת הגדול), הרב יעקב נחמני בספרו מעט דבש (עמ' רכא), הרב ניסים דין בספרו פירות ביכורים (עמ' לב) ועוד,^[4] כך גם במספר אתרים.^[5]

המתנגדים לאמרה

הרב יוסף משאש התבטא בצורה נחרצת נגד המנהג:

ורוב ההמון נתעו בשוא, וההולכים שולל החרוז שהולידו פתיים, כל האוכל דג בים ד"ג ניצל מד"ג וכו', והחרוז הזה נוסף גם הוא על שונאינו לשפוך עלינו בוז וקלון מפני הדור החדש אשר אמונתם עומדת על בסיס רעוע ולכן כל מי שיש בידו יכולת לעקור מנהג זה שלא יזכר עוד עליו תבוא ברכת טוב מפי רז"ל הפשטנים והמקובלים זיע"א...

— הרב יוסף משאש, מים חיים (<https://tablet.otzar.org/he/book/book.php?book=21980&pagenum=120>), סימן קיא, באתר אוצר החכמה

אכילת דגים בשבת

המנהג בקהילות יהודיות רבות לאכול דגים בשבת, הסיבה המקורית היא מדין עונג שבת, וכפי שנכתב בגמרא:

”במה מענגנו? רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אמר בתבשיל של תרדין ודגים גדולים וראשי שומין“

— תלמוד בבלי, מסכת שבת, דף קי"ח, עמוד ב'

דברים אלו מלמדין על אכילת דגים מדין עונג שבת ואינה רואה בדגים עניין סגולי מיוחד.^[6]

אכילת דגים בשבת לא הובאה ברמב"ם ובשולחן ערוך, האזכור הראשון של מנהג זה בספרות ההלכתית הוא בספר מגן אברהם שהביא מנהג זה^[7] וסייג ש"כל אחד לפי טבעו", דבריו הובאו בספרי האחרונים ונפסקו במשנה ברורה^[8] ובבן איש חי.^[9]

הרב משה הירץ כתב^[10] שאכילת דגים בשבת היא מצווה מהתורה, דעתו לא התקבלה וכל האחרונים נחלקו על דבריו.^[11]

טעמים רבים נוספים נאמרו בספרות הקבלית והמדרשית.^[12]

בחסידות

יש שאכלו את הדגים עם שאריות לחם מימות השבוע, יש שנהגו לאכול את עין הדג בדווקא, בחסידות צאנז נהוג לאכול דגים חמוצים, מנהג רווח בחסידות הוא לאכול את הדגים בידיים, מספר נימוקים ניתנו למנהג זה.^[13]

קישורים חיצוניים

על הפתגם

- כל האוכל דג ביום דג ניצל מדג (<http://forum.otzar.org/viewtopic.php?f=7&t=4890>) דיון בפורום אוצר החכמה
- האוכל דג ביום דג ניצל מדג - הביאור הקבלי בתורת אשלג (<https://youtube.com/watch?v=mmTH3EcOI0A>), בביצוע הרב שקד אליהו פינחס, סרטון באתר יוטיוב (אורך: 15:46)
- מקור לאמרה האוכל דג ביום דג (<https://tora-forum.co.il/viewtopic.php?t=1817#p17336>) דיון בפורום לתורה
- הרב אברהם דורי, **אדרת תפארת** ([https://tablet.otzar.org/he/book/book.php?book=40429&page\(num\)=160](https://tablet.otzar.org/he/book/book.php?book=40429&page(num)=160)), חלק ו סימן מא, באתר אוצר החכמה (הצפייה בעמוד זה מוגבלת למנויים בתשלום בלבד)
- אכילת דגים בשבת (<http://din.org.il/2012/03/19/כל-האוכל-דג-ביום-דגאכילת-דגים-בשבת/>), באתר דין.

על אכילת דגים בשבת

- אכילת דגים בשבת (<https://www.hamichlol.org.il/>) אכילת דגים בשבת באתר המכלול
- משה חלמיש, "אכילת דגים בשבת - טעמים ופשריהם", **עלי שפר** (תש"ן), עמ' 67–87.
- חיים גרינפלד, קונטרס אכילת דגים בשבת, בתוך: **פרדס המלך** - מנהגי שבת קודש, חמ"ד תשנ"ט, פרק יד, עמ' שסט-תכו.

הערות שוליים

- כף החיים**, סימן לו אות נו, הובא גם אצל רבי אליעזר פאפו, **דמשק אליעזר**, מערכת ד אות יג
- הרב יצחק קשאני, **נהרות דמשק**, על דמשק אליעזר הנ"ל, הרב
- חלק ב ירושלים תשמ"ז
- ואף פיתחו את העניין ואף כתבו פירושים על מימרא זו
- למה אוכלים דגים בשבת (<https://www.radio2000.co.il/article/23511>) באתר ערוץ 2000
- רבי אברהם אליעזר הירשוביץ, אוצר כל מנהגי ישורון (<https://tablet.otzar.org/he/book/bo>) (ok.php?book=23843&pagenum=230), סימן נז, באתר אוצר החכמה (הצפייה בעמוד זה מוגבלת למנויים בתשלום בלבד)
- בשם רבי אברהם ברוכים הלוי, **תיקוני שבת** תיקון יב
- רמב ב
- שנה שניה וירא יח
- הגהת בן המחבר בספר **בית הלל**, יורה דעה, ריח א
- החיד"א, **מחזיק ברכה**, רמב; הרב **זלמן מלאדי**, **שולחן ערוך הרב** סימן רמב קונטרס אחרון ס"ק ד

12. ראו, **בני יששכר** מאמר ג אות ט"ז; **טעמי המנהגים** אות שו בשם מנחת יעקב; **טעמי המנהגים** קונטרס אחרון אות שסח בשם התורת אמת; רבי יוסף חיים מבגדאד, **בן יהוידע**, סנהדרין קח.; **פרדס יוסף** פרשת שמעוני יא ט; רבי יוסף שוורץ, **ויצבר יוסף** סימן לד; רבי יהודה ברזן, **אמרי יהודה** פג.; **ספר מטעמים** ערך דגים אות ב; רבי משה מת, **מטה משה** סימן תד; **עיני העדה** לח"ב דף סז; רבי יוסף חיים מבגדאד, **בן איש חי**, שנה שניה וירא יח; רבי אברהם כלפון, **חיי אברהם** רלא; בכל אחד מן הספרים הובא טעם אחד, אסופה ראו בספרו של הרב יוסף רפול, **חדות השבת**, שבת סימן יג עמ' ריט-רלה

13. 5 דברים שאולי לא ידעת על שימוש במזלג • "היו צדיקים שהקפידו שלא לאכול במזלג" (<https://www.dirshu.co.il/מיד-השליך-הגאון-המהרם-אש-את-המזלג-ואכל/>), דרשו, 4 במאי 2018

דף זה נערך לאחרונה ב־14 בנובמבר 2021, בשעה 14:06.

הטקסט מוגש בכפוף לרישיון Creative Commons ייחוס-שיתוף זהה 3.0; ייתכן שישנם תנאים נוספים. ר' את תנאי השימוש לפרטים.

- מדיניות פרטיות
- אודות ויקיפדיה
- הבהרות משפטיות
-
- מפתחים
- סטטיסטיקות
- הצהרה על עוגיות